

§ 9.

Kammaren beviljade Herr *Berger* ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar från den 5 i denna månad.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Tisdagen den 2 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollsutdrag angående Kammarens i gårdagens sammanträde fattade beslut i fråga om regleringen af utgifterna under Riksstatsens åttonde hufvudtitel upplästes och godkändes.

§ 2.

Beviljades ledighet från deltagande i riksdagsgöromålen åt Herr *Janson* från och med den 4 till och med den 24 uti innevarande månad.

§ 3.

Följande, förut en gång bordlagda och, enligt gårdagens beslut, på föredragningslistan främst uppförda Utskotts-Betänkanden och Memorial blefvo nu ånyo föredragna och för andra gången bordlagda, nemligen Ut-låtanden afgifna

af Konstitutions-Utskottet N:is 6—9;

af Stats-Utskottet N:is 43—60;

af Bevillnings-Utskottet N:is 11 och 12;

af Banko-Utskottet N:is 17 och 18;

af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet N:o 1;

af Lag-Utskottet N:is 53—58;

af Särskilda Utskottet för folkskolelärare-seminariernas ombildning N:o 1, samt

af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:is 28—34.

§ 4.

Föredrogs och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t N:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en lag angående efterbildning af konstverk.

§ 5.

Då det, med afseende å statsregleringens uppgörande, vore af vigt, att de Utskotts-Betänkanden och Utlåtanden, som under § 3 här ofvan omförmälas och hvilkas afgörande kunde på statsregleringen hafva inverkan, förekomme till handläggning i den ordning en sådan inverkan vore större eller mindre, så blef nu, i fråga om denna ordning, Kammarens pröfning understäldt följande af Herr Talmannen, i samråd med Herr Talmannen uti Första Kammaren, uppgjorda samt af nämnda Kammare redan antagna förslag: nemligen att näst efter Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 9, om hvars föredragning näst efter Stats-Utskottets till handläggning nu förekommande Utlåtande N:o 41 beslut redan förut blifvit fattadt, skulle i nedannämnda ordning till afgörande företagas: Stats-Utskottets Utlåtanden och Betänkanden N:is 46—52, 55—60 och derefter samma Utskotts Utlåtanden N:is 43—45 samt 53 och 54.

I anledning af denna Herr Talmannens framställning yttrade:

Herr Hedlund: Jag anhåller få göra den lilla anmärkningen, att jag väckt motion derom, att anslagen till väg- och vattenbyggnadsarbeten måtte öfverlemnas till landstingen och således afskiljas från statsbudgeten; och torde således Utskottets svar å denna motion böra föredragas i sammanhang med Utskottets Utlåtande i fråga om anslagen till allmänna arbeten.

Herr Grefve Posse: För min del anser jag tillräckligt, att svaret på Herr Hedlunds motion föredrages till behandling, då Stats-Utskottets Finansbetänkande förekommer, hvadan således något hinder häraf icke bör uppstå för ärendenas handläggning i den ordning Herr Talmannen nu föreslagit.

Vidare anfördes icke; och blef Herr Talmannens framställning rörande ordningen för nu nämnda ärendens föredragning af Kammaren bifallen. Näst efter ofvanuppräknade ärenden och i nedannämnda ordning upptog vidare nämnda förslag till behandling Bevillnings-Utskottets Betänkanden N:is 12 och 11, Banko-Utskottets Memorial N:is 17 och 18, Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1 samt Konstitutions-Utskottets Utlåtanden N:is 6—9; äfvensom slutligen öfriga i detta protokolls tredje § uppräknade Betänkanden. Jemväl i denna del godkändes förslaget; och beslöt Kammaren derjemte, hvad särskildt beträffade Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 9, att detta Memorial, enligt hvad derom i gårdagens talmanssammanträde föreslagits, skulle upptöras främst å föredragningslistan för Lördagen den 13 i denna månad och således vid det sammanträde, som nämnde dag komme att hållas, först till afgörande företagas.

Med anledning af hvad sålunda beslutats yttrade:

Herr Uhr: Till följd af den nu föreslagna omflyttningen af Betänkandena, hemställer jag, att så fort som möjligt ny föredragningslista måtte upprättas, på det att Kammarens ledamöter måtte i tid erinra sig i hvilken ordning alla de nu bordlagda målen komma att till afgörande företagas.

Och upplyste Herr Talmannen, att en föredragningslista, upptagande ärendena i den ordning, här blifvit bestämd, komme att under dagens lopp upprättas och i god tid hållas Kammarens ledamöter till handa.

§ 6.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 41, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens niende hufvudtitel.

Föredragningen börjades med:

Punkten 1, som godkändes.

Punkterna 2—4.

Utskottets hemställanden biföllos.

Punkten 5.

Herr Jöns Pehrsson: Måhända anses det förmätet, och säkerligen blir det förgäfvets att här uppträda mot Stats-Utskottets tillstyrkande i denna punkt, men jag kan icke stillatigande låta den oanmärkt passera, utan finner mig befogad att derå yrka afslag. Jag vet icke hvarföre pension skall beviljas honom, så länge han ännu tienstgör; är han duglig så bör han fortfarande bibehållas, men anses han deremot oduglig för skötande af den tienst han innehar, så är han, enligt 35 § Regeringsformen, berättigad att afträda, i hvilket sednare fall pension bör honom lemnas, dock icke till högre belopp än rättvist och skäligt är, och han har rätt att fordra; men i sådant fall vore ock otillbörligt att lemna honom så hög pension, som ett belopp af 6,000 R:dr. Jag är ock förvissad att, om pensionen nu afslås, en kommande Riksdag tilldelar honom ett lämpligt fyllnadsbelopp. Generalfälttygmästaren Herr Friherre Wrede må ega många goda egenskaper, och jag vill icke på annat sätt yttra mig härom, men upprigtigt måste jag tillstå, att jag anser en pension åt honom af 6,000 R:dr vara alldeles för högt tilltagen och icke ega stöd af hvarken den moraliska eller den gudomliga lagen, ty huru stor pension skulle man väl då gifva dem, som af understöd äro i större behof än han? Jag yrkar afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr O. B. Olsson: Af denna punkt i Betänkandet ser man, att Friherre Wrede icke erlagt de, såsom vilkor för tillgodonjutande af de för den erhållna högre graden afsedda pensionsförmåner, stadgade, så kallade flerstegs-afgifter, och jag vet icke af hvilken anledning han underlåtit detta, men då han nu så gjort, så kan jag icke tillerkänna honom högre pension, än hvartill han är lagligen berättigad. Utskottet har visserligen talat om Friherre Wredes gagnande verksamhet, men derom lära meningarne vara delade, och huru härmed sig än må förhålla, anser jag, det han vid afskedstagandet icke bör tillerkännas högre pension, än hvartill han efter författningarne nu är berättigad.

Herr Hedengren: Som jag icke kunde förmoda, att någon ville motsätta sig Utskottets hemställan i denna punkt, så hade jag icke ämnat begära ordet, men då jag finner, att man är sinnad förvägra beviljande af den föreslagna pensionen, kan jag icke underlåta att derom yttra

några ord. Sedan längre tid tillbaka har jag, såsom personligen bekant med denne snillrike man, haft tillfälle beundra såväl hans utmärkta förtjenster såsom vetenskapsman, som hans ovanliga förmåga såsom lärare, då jag såsom officer vid Svea artilleriregemente egde förmånen af hans undervisning vid Marieberg, och till och med för honom derstädes undergått examen. Härtill kommer att han eger en öfverlägsen förmåga i sitt yrke, i så väl theoretiskt som praktiskt hänseende, och få länder, om ens något, lära väl kunna uppvisa en så utmärkt generalfälttygmästare. Mot det nu förslagna pensionsbeloppet torde man visserligen kunna anmärka, det Friherre Wrede icke fullgjort prestanda för dess åtnjutande, men mot en så utmärkt man bör något afdrag icke komma i fråga, och för min del bifaller jag Utskottets förslag. Naturligtvis kan det icke vara meningen, att han skall uppbära någon pension, så länge han ännu är i tjänstgöring, så att detta inkast, som af en talare antyddes, väl icke lär kunna utgöra något skäl för förnekandet af pensionen.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Anledningen till den framställning, Kongl. Maj:t uti sin nådiga Proposition i ämnet gjort, är, såsom af det bilagda statsråds-protokollet inhemtas, den, att Generalfälttygmästaren Friherre Wrede, ehuru han inom arméén innehar generalmajors grad, uti arméens pensionskassa icke eger uppbära högre pension än det major tillkommande belopp, eller 750 R.dr. Orsaken härtill återigen är, att, då Friherre Wrede år 1854 befordrades från major vid Göta artilleriregemente till generalfälttygmästare och chef för artilleriet han, för att kunna komma i åtnjutande af generalspension, varit skyldig erlagga stadgade, så kallade flerstegs-afgifter, eller afgifter för öfverhoppade grader, men att han underlätit detta, emedan dessa uppgå till ett belopp af 4,192 R.dr 50 öre och sålunda äro ganska kännbara, helst man icke kan med visshet beräkna, huruvida man af en dylik inbetalning kan komma i tillfälle att draga någon nytta. Då nu emellertid Friherre Wrede vid nära 65 år kommit till den ålder, då pension är Statens tjenare tillförsäkrad, och då arbetskrafterna i allmänhet äro om icke uttömda dock förminskade, samt han anser önskligt att få draga sig tillbaka från sin ansvarsfulla och ansträngande befattning, så har fråga uppstått att söka bereda ersättning af statsmedel åt Friherre Wrede, för hvad han icke efter gällande föreskrifter för arméens pensionering kan få åtnjuta, och hvad han således skulle förlora af de en generalsperson tillkommande pensionsförmåner. Friherre Wrede har såsom embetsman och särskildt styresman för landets högsta militärläroverk ådagalagt en verksamhet, som icke allenast gör honom sjelf all heder utan ock varit till högsta gagn för fäderneslandet, och såsom vetenskapsman har han gjort sitt namn känt och aktadt, ej blott inom sitt eget land utan äfven i andra länder, och Regeringen har trots, att Riksdagen borde göra afseende på det undantagsförhållande, som således i afseende på honom eger rum, och bereda en så förtjent man en betryggad bergning under hans återstående lifstid. Den föregående Representationen har alltid vetat utmärka förtjensten och visat, att den förmått fästa afseende på sådana lysande undantag, som ej följa de vanliga reglorna; och då genom bifall till den nu gjorda framställningen icke heller något prejudikat kan grundläggas för framtiden, hyser jag

den vissa förhoppningen, att Riksdagen, den nuvarande Representationen, i detta fall träder i den föregåendes fotspår.

Herr Åke Andersson: Ehuru jag mer än väl inser, att den af Kongl. Maj:t nu gjorda framställningen säkerligen kommer att af Kamraren bifallas, kan jag för min del dock icke bidraga dertill, att en så hög pension som 6,000 R:dr varder Friherre Wrede tillerkänd, hvadan jag förenar mig med dem, som yrka afslag å denna punkt.

Herr Friherre Fock: Då jag svårligen kunde föreställa mig, att någon diskussion skulle uppstå om denna af Kongl. Maj:t gjorda och af Stats-Utskottet tillstyrkta framställning, så hade jag icke ämnat att härom yttra mig, aldri minst har jag derpå förberedt mig, men sedan nu diskussionen redan är i gång, torde det äfven tillåtas mig att öfver ämnet yttra några ord. De skäl, som i någon mån skulle kunna tala emot framställningen, äro redan af Herr Statsrådet von Ehrenheim tillbakavisade, och må det derföre tillåtas mig framdraga några skäl för bifall. Dessa skäl grunda sig på fördelen af en längre personlig beröring med den utmärkte man, som är föremål för öfverläggningen, då jag under en längre följd af år haft den lyckan att stå under hans ledning, och jag säger detta öppet, på det ingen sedermera må säga att jag talat af partiskhet, eller ock att jag ej kände till de förhållanden jag önskar belysa. De skäl, som bestämma min öfvertygelse i denna fråga, äro: att få personer inom vårt land så mycket bidragit till främjande af officersbildningen som just Friherre Wrede, och att det torde finnas få, som med afseende på både hufvudets och hjertats egenskaper äro mindre förtjente att af fosterlandet glömmas. Jag grundar vidare min öfvertygelse derpå, att Friherre Wrede inom den vetenskapliga världen intagit en ståndpunkt så hög, att det både inom och utom vårt land skulle väcka ett mindre behagligt uppseende, i fall den nu föreslagna pensionen icke beviljades honom, ett uppseende som ingalunda tillfredsställande besvarades af den så ofta betonade sparsamheten.

Hvilket stort inflytande Friherre Wrede haft på naturvetenskapernas utveckling och häfdandet af deras plats inom den allmänna undervisningen, är väl känt. Dessa äro de skäl, som bestämma mitt votum i frågan. Jag har af historien lärt, huru ofta inträffat, att en samtid misskänt och glömt sine utmärkte män, men jag har ock lärt, att en rättvis efterverld oväldigt dömt och kastat klandret tillbaka på den obilliga samtiden; och det är från denna efterverldens stränga men rättvisa dom, som jag i min ringa mån vill söka befria Svenska Nationalrepresentationen, genom bifall till Utskottets hemställan.

Herr Svensén: Här är icke, såsom åtskillige talare velat påstå, fråga om, att Staten skulle släppa till en pension af 6,000 R:dr åt Friherre Wrede, utan endast om 1,050 R:dr, utgörande skilnaden emellan förstnämnda belopp och hvad han i alla händelser är berättigad att upp bära, eller 750 R:dr i arméens pensionskassa och å indragningsstat 4,200 R:dr, eller tillsammans 4,950 R:dr. Man har lagt Friherre Wrede till last, att den tidsenliga utvecklingen af gevärsfabrikationen inom landet endast gjort högst obetydliga framsteg, under den tid han beklädt Generalfälttygmästarembetet, och det må vara att härmed icke gått så fort som man önskat,

men i afseende på träffsäkerheten stå dock gevärf utaf Friherre Wredes modell ganska högt, och anses han der vid lag hafva påfunnit den bästa methoden. Hvad deremot beträffar deras öfriga egenskaper, torde dessa icke alltid vara så framstående, då man, åtminstone enligt den erfarenhet våra skarpskyttar gjort, måste erkänna, att dessa gevärf icke vidare kunna laddas, sedan ett visst antal skott äro med dem aflossade. Jag vill icke yrka afslag å denna punkt, men jag hade trott det vara lämpligt, om Riksdagen stadnade vid det belopp af 4,950 R:dr Generalfältygmästaren Friherre Wrede i alla händelser är berättigad att uppbära.

Herr Meijerberg: Man kan hysa olika åsigt, huruvida Staten har någon skyldighet att bereda pension åt alla sina tjenare, men man bör icke kunna blifva af olika tankar derom, att det är Statens pligt att bereda en i ekonomiskt hänseende betryggad ålderdom åt sådane män, som inlagt stora förtjenster om det allmänna och spridt glans öfver fäderneslandet, isynnerhet om frågan, såsom i närvarande fall, rör en man, hvars namn är af stor betydelse inom den vetenskapliga världens område. Visserligen kan det väl hända, att en och annan finnes, som icke fäster någon synnerligt stor vikt vid huruvida vetenskapen florerar eller icke, men må dessa då betänka i huru stor skuld vi stå till vetenskapen; det är just vetenskapen, och i främsta rummet naturvetenskaperna vi hafva att tacka för de oerhörda framsteg kulturen i allmänhet, och synnerligast näringsgarne, på sednare åren gjort, bland annat t. ex. för jernvägarne; och hvem har väl största nyttan af dessa om icke den jordbrukande arbetande klassen? Om ock såsom en talare påstått, meningarne skulle vara delade om Friherre Wredes militära förtjänst, så kunna de dock icke vara det om hans värde såsom vetenskapsman; ty hvem kan väl förneka detta? En ledamot af Kammaren här midt emot mig har, sjelf aktad vetenskapsman, framhållit just denna sida af hans verksamhet, och jag skulle äfven i detta fall kunna vädja till en annan, icke långt från honom sittande vetenskapens idkare, hvars omdöme i denna fråga omöjligen kan jäfvas. För att ytterligare bestyrka, i fall sådant anses påkalladt, hvad således allmänt känt är, tager jag mig friheten att utur biografiskt lexikon öfver namnkunnige Svenske män uppläsa tvenne rader, der det heter, "att Friherre Wrede såsom vetenskapsman förvärfvat sig ett Europeiskt namn", och då så nu är anser jag det rent af vara en skam för Svenska Folket, om den föreslagna pensionen blefve en sådan man förvägrad. Tvärt emot hvad Herr Jöns Pehrsson yrkade, anser jag Herr Friherre Wrede berättigad till pensions erhållande, såvida som en person, hvilken innehar en så hög vetenskaplig betydelse som Friherre Wrede, någonsin skall anses vara värdig en offentlig belöning och ett offentligt erkännande, och måtte sent den dag randas, då Svenska Folket förglömmar att visa tillbörlig erkänksamhet mot de män, som på ett utmärkt sätt bidragit till det älskade fäderneslandets verkliga framåtskridande och förkofran.

Herr Grefve Posse: Jag tycker mig hafva funnit, att det egentliga skälet, hvarför en och annan ej velat bifalla denna punkt, beror på en missuppfattning af frågan, i det man synes föreställa sig, att frågan gäller beviljande af en pension å 6,000 R:dr från Statens sida. Sedan nu emel-

lertid Herr Svensén upplyst, att frågan gäller allenast skilnaden emellan 6,000 R:dr och det pensionsbelopp, hvartill Fälttygmästaren Friherre Wrede för öfrigt i alla händelser är berättigad, och då, efter de uppgifter som i öfrigt här blifvit meddelade, all sannolikhet är, att den summa, hvaröfver vi nu hafva att besluta, inskränker sig till endast 1,050 R:dr, grundande sig derpå att Friherre Wrede ej erlagt de stadgade s. k. flerstegs-afgifterna, så förmodar jag, att äfven de, som förut motsatt sig pensionens beviljande, nu vilja bifalla denna ringa summa, som är afsedd åt en af landets utmärktaste män, hvilken står utom all jemförelse med de många tjenstemän, som äro berättigade till pension af 6,000 R:dr, t. ex. hvilken landshöfding som helst; och då någon sammanställning i detta fall icke kan komma i fråga, anser jag att det vore Kammaren ovärdigt att förneka den föreslagna pensionen, hvadan jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i ämnet.

Herr Peter Andersson: Utan att vilja bestrida de förtjenster Friherre Wrede må hafva inlagt om det allmänna, tror jag dock, i likhet med flere föregående talare, att, då han försummat inbetalningen af de afgifter, hvarförutom pension till erforderligt belopp honom icke kan lagligen tilldelas, vi icke böra bevilja hvad Utskottet här föreslagit. Då härtill kommer, att han uppburit en årlig inkomst af omkring 8,000 R:dr, så anser jag, att han bort kunna både inbetala dessa afgifter och dessutom göra några besparingar på en sådan lön, så att hans ställning varit fullt betryggad då han frånträder tjensten. Nu eger han i alla händelser rättighet att uppbära 4,950 R:dr, i betraktande hvaraf, tillika med hvad jag ofvan framställt, jag anser skäl vara för handen att afpruta de nu ytterligare begärda 1,050 R:dr, och anhåller jag det Herr Talmannen behagar framställa proposition å denna min åsigt.

Herr Hörnfeldt: Jag vill endast tillkännagifva, att, då på Afdelningen strid uppstod mellan dem, som ville bifalla den Kongl. Propositionen, och dem, som fordrade att pensionen skulle utgå med endast 4,950 R:dr, och dervid tre röster stadnade mot tre, utgången således afgjordes genom den förseglade sedeln. Ehuru jag tillhörde den meningen som sålunda besegrades, så skulle jag dock icke motsätta mig en pension af 6,000 R:dr åt Friherre Wrede, i fall jag vore försäkrad derom, att ett dylikt undantag komme att ega rum endast och allenast för honom, hvars obestriddigen stora förtjenster jag ingalunda vill förneka, men här är en annan sak, som vi noga böra bemärka, innan denna fråga afgöres. När nemligen Friherre Wrede förflyttades, från att vara major vid Göta artilleriregemente, till beklädande af generalfälttygmästare-platsen, så borde han, enligt § 60 af reglementet för arméens pensionskassa, för att kunna tillgodonjuta de för den erhållna högre graden afsedda pensionsförmåner, hafva inbetalt de s. k. flerstegs-afgifterna; detta har han dock underlåtit, och skulle nu det oaktadt full pension af 6,000 R:dr honom beviljas, så kan det ganska lätt hända, att flere efter honom göra på alldeles samma sätt, och sedermera komma med begäran om dispens från erläggande af afgifterna med ty åtföljande anspråk på pension till fullt belopp. Detta skäl föranleder mig att yrka, det pensionen måtte bestämmas till 4,950 R:dr; dock vill jag på förhand tillkännagifva, att, i fall icke någon annan

begär votering härom, jag för min del icke kommer att påfordra någon sådan.

Herr Anders August Anderson: Flere föregående talare hafva på det lifligaste sätt framhållit Friherre Wredes förtjenster om det allmänna, och dem vill jag visst icke bestrida, samt tror att han konstruerat ganska goda kanoner; men hvad deremot beträffar hans gevär, så betviflar jag deras lämplighet för vår tid, då de äro beräknade för laddning från mynningen, hvilken method nu, såsom vi alla känna, är alldeles förkastad. Jag vill dock icke fästa mig härvid, utan blott tillkännagifva min åsigt, att, när en tjänsteman får komma i åtnjutande af allt hvartill han är berättigad, så bör han dermed vara belåten och icke fordra ännu mera. På denna grund förenar jag med dem som yrka pensionsbeloppets bestämmande till 4,950 R:dr, och hemställer att Kammaren härtill måtte lemna bifall.

Herr Uhr: Sedan förste talaren uppträdde för att motsätta sig bifall till ifrågavarande pension åt Generalfälttygmästaren Friherre Wrede, så hafva alla de följande talarne uttalat sig om honom med beröm och loford, och vill det således synas, som vi på det hela taget vore ense om att bevilja pensionen, hvarföre det tyckes mig som skulle vi icke behöfva vidare orda i saken. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på, att det blott är 1,050 R:dr, som så att säga af gunst och nåd skänkas i årlig pension, samt att det belopp, hvartill de s. k. flerstegs-afgifter, hvilka Friherre Wrede underlåtit erlægga, uppgå, utgöra allenast 4,000 R:dr och detta för en gång, så att den summa, hvarom nu är fråga, just icke är så betydlig.

Herr Jöns Pehrsson: En föregående talare till venster om mig yttrade, att man borde gifva Friherre Wrede en nationalbelöning, såsom t. ex. ön St Barthelemy, och är det icke första gången Svenska Staten gifvit dylika belöningar, i hvilket afseende jag blott vill erinra att Ötverste Friherre Ericson, efter jernvägsstambanornas fullbordande, erhöi en högre årlig pension såsom belöning. Har fråga varit om att gifva Friherre Wrede någon sådan belöning, så skulle jag, måhända icke motsatt mig ett sådant förslag, men deremot kan jag icke i fråga om pensionering göra annat än hvad billighet och rättvisa bjuder. Emellertid vill jag nu in-skränka mitt förra yrkande derhän, att Friherre Wrede må meddelas den pension, hvartill han enligt gällande författningar är berättigad.

Herr Gumælius: Jag har icke mycket att säga, sedan numera en föregående talare med värme och beröm uttalat sig om Generalfälttygmästaren Friherre Wrede, på sätt han förtjenar. Men då en annan talare hyste betänklighet vid att bifalla den ifrågavarande pensionen, af orsak att i så fall andra, hvilka icke gjort sig så väl förtjente om fäderneslandet, möjligen skulle komma efter med dylika pretentioner, och att det derföre vore ett farligt prejudikat man vore på väg att åstadkomma, så anser jag mig böra erinra, att, enligt mitt omdöme, det vore önskvärdt, om Sverige ofta kunde bestå sig dylika prejudikater. Man bör väl i fråga om pension

pension sätta Friherre Wrede i full parité med dem, med hvilka han befinner sig i lika embets-ställning, men hvilka han i fråga om andra egen-skaper står betydligt framom. Då man under diskussionen velat antyda, att det skulle vara tvifvelaktigt, om Friherre Wrede verkligen är en sådan utmärkt personlighet, som man i allmänhet antagit, så gissar jag att detta väl icke kan afse Friherre Wrede såsom vetenskapsman, ty få finnas i sanning, hvilka såsom han bringat de fysiska vetenskaperna till högt erkännande, hvarför också han gjort sig känd inom hela Europa. Men han har äfven varit embetsman, och är det från den sidan man sökt angripa honom; och tror jag mig icke taga alltför mycket miste, om jag antager att de anmärkningar, man ansett sig betogad mot honom framställa, egentligen rört det förhållande, att icke allt inom vår krigsmateriel blifvit i ordning så fort, man möjligen skulle önskat. Nu visar det sig emedlertid, att detta förhållande varit ganska lyckligt, emedan annars till äfventyrs mycket måst göras om, och hafva vi således hans samvetsgrannhet att tacka därför, att betydliga kostnader besparats Statsverket. Äfven i andra rigtningar sträckte sig hans mångsidiga verksamhet, och vill jag såsom exempel derpå nämna, att den tidskrift, som utkommer under benämning "läsning för folket", står under hans uppsigt, samt att han icke blott på annat sätt befrämjat den utan äfven deri sjelf deltagit, alldenstund han är ordförande i det sällskap, som besörjer utgifningen deraf. Han tillhör således icke blott den högre vetenskapen utan har äfven visat ett varmt intresse för folkbildningen, och illa skulle det vara, om icke äfven detta skulle tagas i betraktande vid en sådan fråga som denna. För min del förordar jag på det varmaste bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr C. A. Larsson: Derest Friherre Wrede för tre år tillbaka erhållit den pension, hvarom nu är fråga, så hade man undvikit att få höra skriket om våra odugliga gevär, som nu från alla håll förspörjes, och synes det således icke vara skäl att bibehålla honom allenast för besparingen af den ringa summa, hvarom nu är fråga. Att gifva honom ön S:t Barthelemy såsom nationalbelöning skulle icke vara lämpligt, derfore att man i allt fall nödgades lemna honom pension af 6,000 R:dr, hvilket belopp utbetalas till Guvenören Haasum. Och man kan väl icke bestrida att Friherre Wrede gjort åtminstone lika mycket skäl för sin pension som Guvernören Haasum. Då erkändt är att de gevär, som under hans tid tillkommit, icke äro tidsenliga, så vill det deraf synas, som vore mannen numera för gammal, och att det derfore ur rent ekonomisk synpunkt vore skäl att göra sig honom qvitt; hvarfore, och då icke någon bland Stats-Utskottets ledamöter reserverat sig emot Utskottets beslut, jag för min del yrkar bifall till detsamma.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan blifvit med ja och nej besvarad samt votering begärd, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i femte punkten af dess Utlåtande N:o 41,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan i förevarande punkt afslagen.

Omröstningen, i vanlig ordning anställd, utföll med 127 ja emot 30 nej, i följd hvaraf ifrågakvarande hemställan var af Kammaren bifallen.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7 lades till handlingarne.

Punkten 8.

Herr Grefve Posse: Enligt hvad Kammaren behagade inhemta, såväl af den nu föredragna punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 41 som äfven af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet, har regementsbefälhafvaren anhållit, att Regements-stallmästaren M. Giese måtte vid afskedstagandet erhålla en fyllnadssumma af 900 R:dr årligen till den pension af 600 R:dr, som han är berättigad att från arméens pensionskassa uppbära, så att han skulle få tillsammans ett belopp af 1,500 R:dr årligen, hvilket synes mer än väl behöfligt på ålderdomen för en man med familj och utan egna tillgångar. Det är härvid upplyst, att Giese med outtröttligt nit och utmärkt förmåga under 43 $\frac{1}{2}$ år skött sin regementsstallmästarebefattning, men att han nu, efter uppnådd 67 års ålder, är sjuklig och önskar afgå från tjensten; och har generalbefälhafvaren i distriktet, under vitsordande af berörda förhållanden, understött den af regementsbefälhafvaren gjorda framställningen. Kongl. Maj:t har dock begärt blott 400 R:drs förhöjning, så att hela pensionsbeloppet skulle blifva 1,000 R:dr, men härför tror Giese sig icke om att kunna lefva, och anser sig således icke heller kunna taga afsked, förrän han får sig tillräckligt stor pension beviljad. Regimentet går emellertid härigenom miste om friskare krafter på den af honom beklädda platsen, och af denna anledning vill jag yrka afslag å Utskottets hemställan, då det är utan ändamål att bevilja pensionen till belopp Kongl. Maj:t nu föreslagit.

Herr von Troil: Äfven jag anser mig på de af Herr Grefve Posse anförda skäl nödsakad yrka afslag å Utskottets hemställan i denna punkt. Jag föreställer mig, att det torde få tillskrifvas allenast obekantskapen om Stallmästaren Gieses utmärkta förtjenster, hvilken efter all anledning härledt sig från bristande upplysningar från underordnade myndigheter, att Regeringen i pension åt honom icke begärt mera än 400 R:dr eller samma belopp, som under sjetten punkten i Utlåtandet beviljades åt Vaktmästaren vid arméens utredningstöråd i Göteborg Johan Svensson. Det kan icke vara för någon bland Kammarens Herrar ledamöter obekant, hvilka stora förtjenster Stallmästaren Giese eger om ridkonstens utbildning i vårt land. Han är den ende nu lefvande af Ehrengranats elever, och då här i Sverige icke finnas några offentliga ridskolor, så hafva vi honom ensam att tacka, för det ridkonsten det oaktadt står på så hög ståndpunkt som den verkligen gör här i landet. Nästan alla de officerare vid kavalleri-regementena, hvilka utmärka sig i denna konst och deruti meddela undervisning åt andra, äro

danade af Giese. Jag vill nu icke tala om hans stora förtjenster i afseende å och vid det regemente, der han haft sin egentliga verksamhet. Att nu vid fyllda 68 lefnadsår och efter 43½ års förtjenstfull verksamhet i Statens tjenst tillägga honom en pension af allenast 400 R:dr, hvarpå jemte pensionen från arméens pensionskassa 600 R:dr, eller tillhopa 1,000 R:dr, han och hans familj omöjligen kunna hafva sin bergning, synes mig icke vara alldeles billigt; hvarföre och då, för den händelse pensionen nu bestämmes till detta belopp, det torde vara med svårighet förenadt att vid en kommande riksdag få denna pension förhöjd, jag för min del, på dessa skäl, ser mig nödsakad instämma i föregående talarens yrkande om afslag.

Herr Björck:

Herr Grefve Posse: Det är ett misstag af Herr Björck, då han talar om, att det af mig framställda yrkandet skulle grunda sig endast på subjektiva åsigtter. I Utskottets Utlåtande står dock, att vederbörande auktoritet åt Regements-stallmästaren Giese hos Kongl. Maj:t hemställt om en pension, motsvarande hvad en sqvadronschef vid regementet egde påriäkna, således 1,500 R:dr och icke 1,000. För min del tror jag icke, att det är skäl att bevilja en pension, som den ifrågavarande personen icke vill begagna.

Herr C. A. Larsson: Jag bemställer, om det af den förste talaren framställda yrkandet är förenligt med den sparsamhet, hvilken det åligger Representationen att iakttaga. Jag tror, att om den ifrågavarande personen får pension i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, så kan han dermed vara nöjd. Är han det icke, utan föredrager att behålla sin plats, så har ingen skada skett. Staten har då sina 400 R:dr i behåll. En annan gång finner han kanhända icke i Kammaren de sympatier för sig som nu. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Öfverläggningen var afslutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall till Utskottets förslag. Denna proposition besvarades med blandade ja och nej. Då derjemte votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet tillstyrkt i åttonde punkten af dess Utlåtande N:o 41.

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Omröstningen anställdes i vanlig ordning och utföll med 114 ja mot 37 nej, hvadan Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

Punkten 9.

Herr Leffler: Kongl. kommittéen för salpeterärendena inrättades till följd af Kongl. Brefvet den 5 Februari 1811 och har derefter under en tiderymd af 56 år varit i oafbruten verksamhet. Kommittéens ledamöter hafva icke haft några arvoden, hvaremot de hos kommittéen an-

ställde tjänstemän, en sekreterare och tillika ombudsman samt en redogörare, enligt Kongl. Maj:ts nådiga stat af år 1832, uppbära hvardera i årligt arfvode 750 R:dr och i ersättning för skrivarebiträde 300 R:dr eller tillsammans 1,050 R:dr, äfvensom kommittéens vaktmästare åtnjuta 150 R:dr i årligt arfvode.

Vid 1862—63 årens riksdag väckte Rikets Ständer fråga om salpeterfondens indragning och aflemnande till Riksgälds-kontoret. Kongl. Maj:t har derefter förordnat, att, sedan 1866 års hufvudbok för fonden blifvit upprättad, densamma skulle, sådan den betunnes efter bokslutet, öfverlemnas till Riksgälds-kontoret och kommittéen sedermera upplösas. I sammanhang härmed har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen, att för kommittéens nuvarande tjänstemän och vaktmästare å allmänna indragningsstaten såsom pension anvisa mot deras arvoden svarande belopp med 750 R:dr för sekreteraren och kamereraren och 150 R:dr för vaktmästaren, eller tillhopa 1,650 R:dr om året.

Nuvarande sekreteraren och ombudsmannen Schlytern antogs år 1827 till nödigt biträde åt kamereraren, förordnades den 10 Mars 1838 att tills vidare på eget ansvar bestrida nämnda kamereraretjenst, hvartill han den 29 December 1841 beforderades, hvarefter han den 27 Februari 1856 med sekreteraren ingick tjänstbyte. Han har således varit i kommittéens tjänst omkring 40 år. Det tyckes att ett förordnande, som varat *så länge*, skulle vara jemngodt med en tjänst på grund af fullmakt.

Bemälda persons befattning hos kommittéen är således *icke* af mera tillfällig egenskap än den öfriga salpetersjunderistaten tillhörande personals, som numera blifvit indragen, och för hvilken Rikets Ständer, enligt underdånig skrifvelse af den 9 Juni 1866, medgifvit att få sina arvoden på indragningsstat bibehålla; och ansågs sådant *då* rättvist och billigt mot alla föreslagna *utan undantag*, ehuru de fleste redan för längre tid tillbaka upphört att tjänstgöra, så synes också samma förmån böra tillgodokomma den personal, hvilken på salpeterverkets stat *ännu* kvarstår såväl hos kommittéen som i Wester- och Norrbottens län, och hvars verksamhet alltjemt fortgått och fortgår.

Den anhållan jag framställt är lika billig beträffande alla de ifrågasvarande personerna, men då jag förnummit, att Första Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts Proposition endast hvad Herr Schlytern beträffar, så vill jag ock inskränka mitt yrkande om bifall till endast hvad honom angår.

Slutligen får jag anmärka, att, då salpeterkommittéen kommer att upplösas till följd af Rikets Ständers derom hos Kongl. Maj:t gjorda hemställan, kommittéens tjänstemän och vaktmästare således utan eget förvälande och icke sjelvfälligt afgå från sina befattningar. Jag yrkar derföre, att Kamraren, med bifall till Kongl. Maj:ts Proposition hvad Herr Schlytern angår, måtte bevilja honom att å allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension af 750 R:dr R:mt

Herr Statsrådet Bredberg: Det har redan af den förre talaren blifvit erinradt, att denna kommitté icke varit en sådan tillfällig, som vanligen bildas för något ärendes utredning, och efter några månader, möjligen ett eller annat år, kan fullgöra sitt uppdrag och derpå upplösas. Det gäller här en kommitté, som existerat i 56 år, och det med icke så liten

verksamhet under den tid, då man bemödade sig att i vårt land upplifva salpeterstillverkningen. Då kommittéens ledamöter aldrig åtnjutit någon vedergällning för sitt bestyr i afseende på salpeters inlösande och fördelning, förvaltningen af den samlade salpeterfonden och de dit ingående statsanslagen m. m., blef naturligtvis anspråket så mycket större på verksamt biträde af kommittéens aflönade tjänstemän, sekreteraren, som tillika var ombudsman, och kamereraren. Nu är frågan om de personer, som förvaltats just dessa tjänstebefattningar, den ene, Schlytern, i 29 år, och den andre, Westerstrand, i 23 år. Man har svårt att säga, att deras tjänstetid varit tillfällig, då den varat så länge. Icke blott salpetersjuderistaten i orterna, utan äfven andra på förordnande ställde personer, som längre tid innehafvt sina befattningar, såsom ledamöterna af Rikets allmänna ärendens beredning och Nummerlotteriets tjänstemän, hafva vid föregående riksdagar erhållit pensioner sig beviljade. Den förre talaren har erinrat, att Första Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts Proposition hvad Herr Schlytern angår. För honom tala ock synnerligen bevakande omständigheter. 65 år gammal och sjuklig, nödgas han fortfarande sträfva för en talrik familjs underhåll. Men äfven för Herr Westerstrand förekomma, om än i mindre mån, ömmande förhållanden; hans synförmåga är nemligen på ett betänkligt sätt i aftagande. Beträffande slutligen Vaktmästaren Pettersson, så får jag anmärka, att den skillnad emellan ordinarie och tillfällig anställning, hvarpå Utskottet hufvudsakligen grundat sin hemställan, har föga praktisk betydelse i hvad angår vaktmästare, emedan de alla antagas endast på förordnande. Jag hörde häromdagen en ledamot i denna Kammare yttra, att "man knusslar icke på ett eller annat vaktmästarearfvode". Ehuru jag för min del icke inser något giltigt skäl, hvarföre Statens behof af vaktmästarebiträde skulle villigare behjertas, än mångt annat och djupare statsbehof, synes den yttrade åsigten dock här med så mycket mera skäl kunna tillämpas, som den nu ifrågavarande personen derigenom endast bibehålles vid redan åtnjuten aflöning till mindre belopp än en tredjedel af hvad vid det anförda tillfället beviljades för en ny tjänst. Jag anser således all anledning förekomma för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Friherre von Schulzenheim: Ehuru jag långtifrån att ogilla, tvärtom alltid vill understödja hvarje förslag, som afser sparsamhet, kan jag dock icke biträda sådana framställningar, då jag icke anser dessa grundade på verkliga skäl; — och jag finner mig fördenskull föranlåten att i det hänseende, hvarom nu är fråga, förena mig med de föregående talarne.

Flere bland dem hafva redan lemnat de flesta skäl, som äro att anföra mot det slut, hvartill Stats-Utskottet här kommit, och jag kan derföre inskränka mig att erinra Eder, mine Herrar, att det enda motiv, Utskottet hufvudsakligen anført till stöd för sin mening, — eller att ifrågavarande befattningar endast vore att betrakta såsom tillfälliga uppdrag — icke gerna kan vara bevisande. Jag tror icke, att man med skäl kan kalla en institution sådan som Salpeterkommittéen, hvilken egt bestånd öfver ett halft sekel, för tillfällig. Icke heller kan man väl säga, att en tjänstgöring, som samma person utöfvat i 40 år, är af tillfällig beskaffenhet. Menniskans lifslängd är i sanning icke så lång, att många hafva tillfälle till slik tjänstgöring.

Denne sekreterare och ombudsman hos kommittéen har dertill haft det mesta och det tyngsta arbetet.

De tjenstemän på landet, som tillhört samma institution, hafva redan blifvit hugnade med lön å indragningsstat, med afdrag likväl af resepenningarne. Rikets Ständer lemnade nemligen vid sistlidne riksdag bifall till Kongl. Maj:ts förslag rörande indragning af salpeterfonden, dervid Ständerne äfven togo i öfvervägande Kongl. Maj:ts, i sammanhang dermed gjorda, framställning, att den under kommittéen då lydande personal, som förut från nämnda fond uppburit pensions- eller löneförmåner, skulle af Statsverket öfvertagas; och af den underdåniga skrifvelsen den 9 Juni 1866 framgår tydligen, att Ständerna icke funnit något att dervid erinra, utom hvad anginge tjenstemännen och vaktmästarne hos kommittéen, hvilka ansågos böra med sin tjenstgöring fortfara, tildess kommittéens upplösning hunne verkställas.

Deremot antogo Ständerna Kongl. Maj:ts förslag i fråga om salpeter-sjuderistatens tjenstemän i landsorten. När sålunda nu den tidpunkt är inne, då kommittéens arbeten blifvit afslutade, derigenom att kamereraren fullgjort bokslutet och sekreteraren öfriga på kommittéens åtgärd beroende göromål, och Kongl. Maj:t nu i rättan tid inkommer med förslag till pensioneringsanslag åt de återstående tjenstemännen, förefaller det temligen inkonsekvent att afslå en sådan framställning. För mig utgör detta tillräckligt skäl att bifalla den i sin helhet.

En talare har anmärkt, att Första Kammaren afgjort frågan så, att Kammaren beviljat pension åt *en* af tjenstemännen, men icke åt de öfrige. Jag anser icke, att Andra Kammaren bör ledas i sina beslut af hvad Första Kammaren må besluta, och för min del gillar jag icke dylik half rättvisa. Om *en* tjensteman tilldelas pensionsförmån, böra de, enligt min åsigt, få den *alla*. Alla böra de vara lika ställda i afseende å rättvisa, om också de icke äro det med hänsyn till rang. Vaktmästaren eller hans enka och barn hafva i min tanke samma behof i detta fall som den höge embetsmannen.

Derföre vill jag icke dela frågan, utan anhåller jag att få hos Kammaren förorda lön å indragningsstat åt de tre ifrågavarande tjenstemännen och således bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Kallstenius: Villigt erkännande det af omständigheterna så högt berättigade nit, hvarmed Stats-Utskottet tillsett, att, uti den oss nu föreliggande och "Gudi lofvadt" snart genomgångna statsreglering, inga andra utgiftsposter blifvit till Riksdagens godkännande föreslagna, än de som äro alldeles oundvikliga eller nödvändiga, har jag ock i de aldra flesta fall med min röst biträdt Utskottets förslag; men då denna sparsamhetsande synes mig komma i kollision med rättvisa och billighet, så anser jag det vara min lika oeftergiftiga pligt, att, så godt jag förmår, motsätta mig sådant.

Så synes mig vara händelsen med nu förevarande Betänkande; men då de föregående talarne redan utvecklat de skäl, som enligt min tanke bestyrka denna min mening, så kan jag inskränka mig till att endast yrka afslag på detta Utskottets Betänkande samt för vinnande af full konsekvens såväl emellan denna och föregående riksdagsbeslut, som de nu ifrågavarande

tjenstemännen sinsemellan, vördsamt hemställa om Kammarens bifall till Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition N:o 8.

Herr Björck: Flere talare hafva för sitt yrkande till ifrågavarande personers förmån sökt stöd i billigheten, och jag medgifver, att Representationen kan och ofta äfven bör fästa afseende på sådant; men detta får dock icke ske, så vida billigheten i enskilda fall står i strid med en allmän grundsats, hvilken Representationen i första rummet bör upprätthålla. Detta synes mig vara fallet här.

Man har väl sökt framhålla, att en sådan grundsats, som jag åsyftat, och som funnit sitt uttryck i Stats-Utskottets Betänkande, hittills icke blifvit med allvar upprätthållen, och att det derföre vore obilligt att tillämpa den nu. Jag kan icke biträda denna mening. Jag tror visserligen, att man ofta förbisett de förhållanden och den grund, hvarpå tillfälliga uppdrag hvilat. Jag medger ock, att man kan åberopa en mängd prejudikater. Å andra sidan torde dock tiden vara inne att se saken från en riktigare och mera rationel synpunkt; och då tror jag, att man icke gerna kan komma till någon annan mening, än att ett uppdrag, som är tillfälligt, icke lemna rätt till pension. Det är sannt, att vid statsförvaltningen ofta tillämpats den principen, att en tjänsteman finge hafva 2 tjänster, men icke har dock, såvidt jag vet, den plägat utsträckas ända derhän, att en tjänsteman kunde på en gång åtnjuta lön och pension och ännu mindre uppbära pension för två tjänster.

Medgifver man detta, visar genast förhållandet, att af de tre personer, som nu äro i fråga, två skulle få pension på samma gång som lön. Om dessa personer från de tjänstebefattningar, som de nu innehafva, afgå med pension, måste det blifva svårt att vägra dem den högre pensionsrätt, som tillkommer dem för deras viktigare tjänster och lika svårt att påyrka nedläggning deri, så att deras hela inkomst från indragningsstaten kommer att uppgå till ett mot denna pension svarande belopp. Om Kammarerna lemna bifall till Kongl. Maj:ts förslag, är ofelbart, att dessa Herrar, om de få lefva, skola göra anspråk på tvenne pensioner, och man torde icke få lätt att neka dem det

Beträffande de tjänstemän, som under kommittéen varit vid salpetersjunderistaten anställda i orterna, är förhållandet, att Ständerna vid förra riksdagen medgäfvit åtskillige af dem lön på indragningsstat; men det var dock icke utan stor tvekan Stats-Utskottet, som hade saken först till behandling, gjorde en sådan framställning. Det skedde hufvudsakligen derföre att Utskottet erfor, att Kongl. Maj:t ansett sig berättigad att så utslutande förvalta salpeterfonden, att Kongl. Maj:t tilldelat personer, som haft anställning vid inrättningen, från nämnda fond pension. Då Representationen öfvertog fondens behållningar, fann man svårighet möta, att sedan flere af dessa tjänstemän redan erhållit sådan förmån, förvägra den för dem, som då skiljdes från tjänsten. Det var således på denna grund Utskottets tillstyrkande hvilade. Dessutom voro dessa pensioner små och tillfölla personer, af hvilka de fleste ej hade annan inkomst. Här visar sig deremot ett annat förhållande och ett förhållande, som lätt kan inträda inom statsförvaltningen i öfrigt, att tjänstemän, som befinna sig i paritet med dessa, som nu äro i fråga, erhålla tillfälliga uppdrag. Om de

sednare få pension, vore dermed grundlagdt ett slags anspråk för de förra att äfven pensioneras, och slutligen skulle man komma derhän, att grundsatsen blifver den, att hvar och en, som tilldelats något bestyr af tillfällig natur, bör, då det upphör, få pension, likasom att lön och pension få förenas i en hand och ändtligen att samme person skall kunna uppbära tvenne pensioner på stat. I betraktande häraf synes mig Stats-Utskottet hafva varit fullt berättigadt till det framställda förslaget, utan att anse sig bundet af föregående tillgöranden, vare sig i fråga om Nummerlotteriet eller med hänsyn till salpetersjuderistatens tjänstemän i orterna. Jag tror, att man bör för framtiden tillse öfverallt, der något tillfälligt förvaltningsuppdrag förekommer, i synnerhet då förhållandet är sådant, att uppdraget lemnas åt personer, hvilka derjemte innehafva sysslor med lön på stat, att de få vara belätne med det arfvode de erhållit och icke fordra något derutöfver, sedan arbetet icke mera är nödigt.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Den förste talarens yttrande har föranledt mig att begära ordet. Jag anser det nemligen icke vara rättvist, att endast den ene af ifrågavarande tjänstemän skulle huggas med lön på indragningsstat, men icke de öfrige. Ej heller kan jag finna, att icke dessa personer kunna vara lika väl förtjente af sådan förmån som andra, rörande hvilka Utskottet, t. ex. i 3:dje punkten, tillstyrkt och Kammaren nyss beviljat flera tusen R:dr för uppdrag, som icke är mindre tillfälligt.

Jag yrkar derföre, för min del, att Utskottets hemställen ogillas och att alla tre tjänstemännen förklaras berättigade till det af Kongl. Maj:t för hvar och en af dem föreslagna pensionsbelopp å indragningsstat, men först sedan de afträdt från Statens tjänst.

Hvad åter beträffar Första Kammarens åtgärd i saken, hvarom man här talat, tror jag icke, att den bör något inverka på Andra Kammarens beslut.

Jag anhåller hos Herr Talmannen om proposition i nu angifven syftning.

Herr Carl Ifvarsson afstod från ordet och instämde med Herr Björck.

Herr Jonas Andersson: Jag förenar mig med Herr Björck. Någon synnerlig orättvisa tyckes mig icke tillskyndas ifrågavarande personer, om de icke tillerkännas rätt till pension. Visserligen hafva de tjänstgjort vid inrättningen någon längre tid, men härvid förekommer dock, att de begagnat denna tjänstgöring såsom *bihang* till sina hufvudsakliga löneinkomster på stat, och den finansiela förmån, som de sålunda under denna längre tid åtnjutit af bibefattningar, hvilkas göromål icke kunnat vara särdeles betungande, torde vara tillfyllestgörande utan att dertill läggas pension, då göromålen upphört.

Tiden torde dessutom vara inne, att pensionsväsendet ordnas efter iigtigare grunder; och jag tillstyrker bifall fördenskull till Utskottets förslag.

Herr Friherre Alströmer: Lika med åtskillige föregående talare anser äfven jag, att konsekvensen verkligan fordrar, att, sedan förra riksdagen på indragningsstat uppfört öfrige salpetersjuderistaten tillhörande

personer, hvilka dittills åtnjutit aflöning från salpeterfonden, de trenne återstående personer, som då voro hos kommittéen anställda, icke böra af Riksdagen lemnas utan någon slags pension. Ty om ock kommittéen varit tillfällig från början, har den likväl fortfarit och kan betraktas såsom ett ordinarie verk, då den arbetat så lång tid.

Den farhåga, som den värde representanten från Göteborg uttalat, att genom ett sådant beslut, som Kongl. Maj:t äskat, alla personer, som redan hafva eller framdeles må erhålla tillfälliga befattningar, skulle kunna anses berättigade till pension, — torde icke vara synnerligen afsevärd, då sådant möjligt anspråk skall underställas Riksdagens pröfning och Riksdagen således vid hvarje tillfälle kommer att taga i betraktande de förhållanden, som egt rum.

Hvad åter beträffar de trenne personer, som varit anställda vid ifrågasvarande uppdrag, förekommer, att sekreteraren och ombudsmannen tjenstgjort hos kommittéen i 40 år samt kamereraren i 24 år.

Skulle man nu icke vilja precis etablera den principen, att de *alla* böra öfverflyttas på indragningsstat till fulla beloppet af deras nuvarande aflöning, synes någon jemkning kunna beredas sålunda, att den, som tjenstgjort längsta tiden eller 40 år, finge *hela* lönen i pension; att arfvodet för kamereraren, som innehaft sin befattning kortare tid, möjligen något minskades, och att för vaktmästaren, som varit anställd vid kommittéen den kortaste tiden, beloppet äfven nedsattes; ehuru, hvad denne angår och vid det förhållandet, att hans aflöning för närvarande utgör ett belopp af endast 750 R:dr, som måste erkännas vara ganska obetydligt för en persons bergning, någon afprutning icke billigtvis torde böra komma i fråga.

I afseende å det belopp, som för kamereraren lämpligen kunde bestås, vill jag blott antyda den utvägen, att, om man ovilkorligen här vill göra någon besparing, pension möjligen kunde bestämmas till 600 R:dr; men jag vill icke derom framställa något bestämdt yrkande.

För närvarande inskränker jag mig att förorda Kongl. Maj:ts Proposition i sin helhet, men anhåller derjente hos Herr Talmannen, att proposition må framställas särskildt för hvart och ett belopp, på det att, om olika meningar göra sig gällande, förändring af siffran må kunna med lätthet ega rum.

Herr Talmannen förklarade sig anse, att proposition på bifall till Utskottets förslag borde framställas särskildt för hvar och en af här ifrågasvarande personer. Då likväl rop hördes om framställande af gemensam proposition, begärdes ordet af

Herr Björck, som yttrade:

Dernäst yttrade

Herr Witt: Jag får fasta uppmärksamheten på grundlagens föreskrift att, om under öfverläggningen en fråga skiljes i flera delar, proposition skall, då sådant begäres, göras å hvarje del särskildt. Här har blifvit yrkadt proposition å hvarje del, och förslaget sönderfaller i flera

delar och således finner jag, att proposition å hvarje del skall af Talmannen framställas.

Vidare anfördes icke; och blef, på sätt Herr Talmannen ifrågasatt, af Kammaren beslutadt, att särskilda propositioner för hvar och en af de i punkten omförmälde personer borde afgifvas. I enlighet härmed framställde Herr Talmannen först proposition på bifall till hvad Utskottet rörande Salpeterkommittéens sekreterare föreslagit. Härtill svarades ja och nej, under tillika framställd begäran om votering. För anställande af denna votering uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet i 9 punkten af dess Utlåtande N:o 41 hemställt i fråga om pension åt Sekreteraren och Ombudsmannen hos Salpeterkommittéen Kongl. Räntmästaren Herman Schlytern,
röste ja;

Den, det ej vill,
röste nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit hvad Kongl. Maj:t, i dess nådiga Proposition N:o 8, rörande bemälda tjenstemans pensionering föreslagit.

Omröstningen utföll med 106 ja emot 50 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan af Kammaren bifallits.

I öfverensstämmelse med det beslut, som angående kommittéens sekreterare sålunda fattats, biföll Kammaren, hvart efter annat, hvad Utskottet i afseende å kommittéens kamererare och dess vaktmästare hemställt.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Sedan, på begäran af Herr Lemchen, den reservation blifvit uppläst, som vid denna punkt afgifvits af Herr Brusewitz, yttrade

Herr Lemchen: De af reservanten anförda skäl synas mig böra verka bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet.

At 20:de punkten i Stats-Utskottets förevarande Utlåtande inhemtas, att Stats-Utskottet förordat pension åt en annan enka, hvars omständigheter kanske icke äro så ömmande och hvars man icke mig veterligen ådagalagt större förtjenster om fäderneslandet än Generaladjutanten Hygrell, som deltagit i flera af Sveriges krig och derunder råkat i fångenskap. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition om pension af 500 R:dr årligen åt Generaladjutanten Hygrells 80-åriga och sjukliga enka, och jag gör det desto heldre, som antagligt är att Statsverket icke derigenom tillskyndas någon större utgift.

Herr Hedengren: Hufvudsakligen förekommen af den föregående talaren anser jag den upplästa reservationen innehålla alla de skäl, som

tala för bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning om pension åt ifrågavarande enka. Jag erkänner rigtigheten af Stats-Utskottets åsigt, att pensionering af embets- och tjenstemäns enkor eller familjer icke bör ifrågakomma utom i särskilda undantagsfall, då den affidnes förtjenster varit synnerligen framstående. Här synes dock ett sådant undantagsfall vara för handen, då Generaladjutanten Hygrell i lifstiden bevisat kampanjerna åren 1806, 1807, 1813 och 1814 och detta med stor utmärkelse samt Kongl. Maj:t vitsordat hans långvariga och berömliga verksamhet i Statens tjenst. I 46 år hade han nemligen tjenat i Svenska arméen och var bland annat chef för en korps, som jag några år tillhört. Han var en utmärkt chef, åtnjöt mycken aktning af kamrater och var särdeles afhållen för sitt enkla och flärdfria väsende.

Detta allt synes mig innefatta tillräckliga skäl för att, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Man tänke sig ett gammalt fruntimmer med afbrutna armar och ben, oförmöget till arbete, sjukligt, utan tillgångar att sig försörja och ständigt i behof af andras omvårdnad. Dessa omständigheter äro så ömmande, att åtminstone jag icke kan annat än på det varmaste och lifligaste förorda en pension åt ifrågavarande enka. I en följande punkt har Utskottet tillstyrkt pension af 600 R:dr årligen åt Landshöfdingen Oldewigs enka, i afseende å hvilken omständigheterna ej äro så bevakande, som i fråga om denna är fallet. Jag vill icke klandra den åt henne tillstyrkta pensionen, men då Utskottet ansett med sin här ofvan anförda åsigt förenligt att pensionera *henne*, tyckes man med än större skäl kunna anse detta vara ett undantagsfall, der pension bör beviljas.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: I sednare tider har den åsigt sökt göra sig gällande, att Staten icke borde pensionera enkor och barn efter embetsmän, och att den skulle i fråga om pensioner stadna inom området för embetsmännens egen pensionering. Denna åsigt har ock af Stats-Utskottet tillämpats utom i en följande punkt, der Utskottet med knapp majoritet tillstyrkt pension af 600 R:dr åt Landshöfdingen Oldewigs enka. I anledning häraf har en del af den motivering, som förut anförts vid denna punkt, uteslutits och ej kommit till Kammarens kunskap. Man ansåg tillräckligt åberopa den i min tanke rigtiga princip, att det tillkommer embets- och tjenstemän likasom andra medborgare att sörja för sina enkors och barns underhåll, i hvilket afseende de kunna anlita de många anstalter och institutioner, der man genom årliga mindre afgifters insättande kan tillförsäkra sin efterlevande familj ett godt bidrag till deras uppehälle.

Herr Carl Ifvarsson: Lika med den siste talaren tror jag, att man bör fasthålla principen att åt embets- och tjenstemännens egen omtanke öfverlemnas att sörja för sina enkors och barns underhåll och ej dermed betunga Statsverket, huru ömmande omständigheterna understundom än synas vara. Jag vet väl, att denna princip ej förut iakttagits, men då det är nödvändigt för Kammaren att förr eller sednare fastställa denna princip till efterföljd, tror jag tiden nu vara inne, då en ny Representation

den äldres ställe inträdt och besparingar för Statsverket i alla rigtningar böra göras.

Hvad Landshöfding Oldewigs enka angår, så får jag upplysa, att jag i Utskottet voterat emot den åt henne föreslagna pension, likasom jag ock tänker här i Kammaren motsätta mig densamma. Ingen kan då med skäl förebrå mig för att icke vara konsekvent.

Herr Staaff:

Herr Medin: När man erinrar sig att, då Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof remitterades till Stats-Utskottet, Kammaren uttalade sina önskingar, att Utskottet vid behandlingen af den nådiga Propositionen måtte iakttaga sparsamhet, tror jag, att man icke har skäl att klandra Utskottet, för det detsamma i detta och andra fall velat spara på Statens medel.

Jag betvivlar ingalunda Generaladjutanten Hygrells stora förtjenster och hans enkas behof af understöd, men jag fruktar för att Statsverkets tillgångar komma att ändock blifva väl mycket anlitade, hvarföre jag yrkar bifall till Stats-Utskottets Utlåtande i nu föredragna punkt.

Herr Peter Andersson: En talare har sagt, att han ej kan fatta skälen för Utskottets afstyrkande af pension åt ifrågavarande enka. Jag ber derföre att få göra honom uppmärksam på, att Utskottet utgått från den åsigten, att pensionering af embets- och tjenstemäns enkor eller familjer icke bör ifrågakomma utom i särskilda undantagsfall, då den aflidnes förtjenster varit synnerligen framstående. Dessa Utskottets skäl anser jag fullt giltiga, och jag kan för min del ej annat än tillstyrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: För min del vågar jag tro, att äfven efter den stränga grundsats Stats-Utskottet i nu föredragna punkt uppställt, den ifrågasatta pensionen åt Generaladjutanten Hygrells enka kan af Kammaren beviljas. Här synes mig nemligen ett sådant undantagsfall vara för handen, då pension, enligt Utskottets förmenande, kan ifrågakomma. Generaladjutanten Hygrells utmärkta verksamhet i Statens tjenst och framstående skicklighet i sitt fack har äfven här blifvit vitsordad och erkänd af flere talare, deribland en som stått under hans befäl. Han hade ock bevistat flera af Sveriges krig och deri utmärkt sig. Dessa den aflidnes förtjenster jemte den omständigheten att hans enka befinner sig i en högst beklagansvärd belägenhet och är i stort behof af understöd, bilda efter mitt omdöme, ett sådant undantagsfall att äfven strängare anspråk kunna tillfredsställas. Jag anhåller derför om bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i denna del.

Herr Hörnfeldt: Att det, såsom en talare anmärkt, är svårt att etablera den grundsatsen, att Staten endast i sällsynta fall bör bevilja pension åt embets- och tjenstemäns enkor medgifver jag gerna, men jag anser nödvändigt tillgripa denna grundsats för att afvisa den mängd anspråk som uti ifrågavarande afseende framställas. Hvad nu särskildt angår Ge-

neraladjutanten Hygrells enka, så torde ej böra lemnas ur sigte, att hon icke saknar understöd. Hon åtnjuter nemligen pension från arméens pensionskassa. Jag tillstyrker bifall till Utskottets hemställan.

Herr Blanche: När jag hörde namnet Hygrell nämnas, framställde sig lifligt för mitt minne en händelse, som jag ber att få berätta. Somliga händelser äro sådana, att man icke kan, icke bör förgäta dem, och till detta slag hör denna. Det var år 1838, då en skuggrädd Regering ordnade sina anfällskolonner emot ett vapenlöst folk och på flera af hufvudstadens gator massakrerade detsamma. Så hände det en dag, att Svea artilleri erhöll ordres att rycka ut emot folket och hafva sina kanoner väl fyllda med kartescher. Jag, som då tjenstgjorde vid artilleriet, hörde dåvarande chefen för detsamma, Generaladjutanten Hygrell, sedan han samlat officerarne omkring sig innan artilleriet ryckte ut, tilltala dem på följande sätt: "Glömmen ej, mine Herrar, att ni hafven människors lif och väl i eder hand och bären eder icke åt som galningar, liksom så många andra!" Dessa ord lysa i mina ögon vackrare än mängen vapenbragd, ehuru han icke ens af folket sjelft då vann något erkännande för dessa ord, utan snarare fick uppbara rätt mycken förargelse. Männe ej nu, då hans enka ligger på sjuk- eller dödssängen, dessa ord äro förtjenta att af folket ihågkommas och vinna det erkännande, att enkan må utan bekymmer för sitt nödortfiga uppehälle tillbringa sina återstående dagar?

Jag hemställer alltså om bifall till hvad Kongl. Maj:t i detta afseende föreslagit.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vill ingalunda bestrida, att denna enka kan vara förtjent af att huggas med en pension, men om man afviker från principen, att Staten icke skall pensionera embetsmäns enkor, är man inne på den vådliga vägen att göra Staten till en försörjningsanstalt för fattiga enkor och barn, hvilket jag för min del anser så äventyrligt, att det, efter min uppfattning, är nödvändigt att, äfven om omständigheterna äro de mest ömmande, ofvannämnda grundsats vidhållas. Jag tror, att Staten har nog af att pensionera sina embetsmän och bör undvika att gå utom detta område.

Herr de Maré: Jag vill ej klandra Stats-Utskottet, derföre att ifrågasvarande Kongl. Proposition blifvit afstyrkt, ty Utskottet har handlat ganska konsekvent vid tillämpning af grundsatserna om sparsamhet; men jag får bekänna, att, om än man håller aldrig så strängt på dessa grundsatser, man i förevarande fall på de af reservanten anförda skäl icke kan annat än frångå sparsamhetsprincipen. Jag kan åtminstone ej annat än bifalla den Kongl. Propositionen. Fördenskull vill jag icke, att någon skall om mig kunna säga, att jag ej tillhört dem, som vid denna riksdag hushållat med Statens medel. Då jag uttalar den förhoppning, att Kamraren lemnar sitt bifall till den Kongl. Propositionen, anhåller jag, att ingen missförstår de skäl, som ligga till grund för denna min mening.

Herr Friherre Alströmer: Jag vill visst ej förneka, att Stats-Utskottet haft skäl för den mening, att man bör söka en återgång i den

pensionsvurm, som under de sednaste riksdagarne gjorde sig gällande. Fördens skull kan jag likväl icke erkänna den grundsats, som Utskottet behagat uppställa eller "att pensionering af embets- och tjenstemäns enkor eller familjer icke bör ifrågakomma utom i särskilda undantagsfall, *då den af lidnes förtjenster varit synnerligen framstående*". Jag vill nemligen fråga, hvem skall bedöma den af lidnes förtjenster? Dessa bero på olika uppfattningar och intryck hos olika personer. En dylik regel är således omöjlig att följa. Det kan ofta hända, att en verklig förtjenst hos en man ej tillräckligt uppskattas af samtiden eller den närmaste framtiden. Om man bör endast vid sådana undantagsfall, som de af Utskottet omnämnda, bevilja pensioner, borde det väl vara rättare att i stället för pensioner utdela nationalbelöningar. Jag tror, att frågan om pensioners beviljande bör bero på pröfning i hvarje särskildt fall, och att man för öfrigt är derom öfverens, att Representationen icke skall bifalla framställningar om pensioner, då de göras af enskilde motionärer. Riksdagsprotokollen visa, att man hittills i de flesta fall på grund af enskilde riksdagsmäns motioner utdelat pensioner, och att många sådana riksdagsbeslut hvilat på mindre rigtiga grunder.

Hvad nu frågan om pension åt Fru Hygrell beträffar, tror jag, vid betraktande deraf att hon är öfver 80 år gammal, och att pensionen antagligen icke kan komma att länge belasta Statsverket, det man ej träder principen om sparsamhet för nära, derest Riksdagen beviljar Fru Hygrell på hennes sista lefnadsår ett litet obetydligt pensionsbelopp.

Öfverläggningen var afslutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets förslag blifvit med ja och nej besvarad samt votering begärd, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i elfte punkten af dess Utlåtande N:o 41,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit den årliga pension af 500 R:dr, som Kongl. Maj:t föreslagit för Generaladjutanten Hygrells enka.

Omröstningen anställdes i vanlig ordning och utföll med 45 ja emot 107 nej, i följd hvaraf Kammaren, med bifall till Kongl. Maj:ts Proposition beslutat, att för Generaladjutanten Hygrells enka skulle å allmänna indragningsstaten uppföras en årlig pension af 500 R:dr att från innevarande års början under hennes återstående lifstid utgå.

I anledning af detta beslut anmälde Herrar *Carl Ifvarsson*, *Peter Andersson* och *Hörnfeldt* sina reservationer, under tillkännagifvande att de för sjelfva principens skull ej velat bevilja ifrågavarande pension.

Punkten 12.

Herr Medin: Jag har ej begärt ordet för att yrka afslag å Stats-Utskottets tillstyrkta anslag, hvilket jag anser vara synnerligen välgörande; men jag vill fästa uppmärksamhet derå, att åtskillige landtvärnsmän finnas, hvilka icke varit i krig och likväl äro förtjente att erhålla något af an-

slaget. Dessa äro sådane, hvilka af fältsjukdom hindrades att deltaga i kriget och tvifvelsutän hade ganska svåra lidanden. De hafva icke fått vid utdelning af anslaget ett enda öre. I min hemort finnas två dylika personer, hvilka äro mycket fattige, och jag anhåller att få fästa Herrar Statsråds-ledamöters uppmärksamhet derå, att, då anslaget kommer att utdelas, äfven sådane landtvärnsmän som de nyssnämnde komma i benägen åtanke.

Herr Hedenberg: Ehuru jag önskat, att ifrågavarande anslag hade blifvit förhöjdt, vill jag, då utsigt till en sådan förändring af Utlåtandet synes vid denna riksdag vara omöjlig, likväl derom icke framställa något yrkande. Jag anser mig blott böra påpeka, att den summa, som nu blifvit anvisad till landtvärnsmännen, kan så mycket mindre betraktas stor, som hvarje landtvärnsman icke erhållit större utdelning än 12 å 15 R:dr, och att således anslaget är väl behöfligt för dessa män. Andra, som kunna vara i lika stort behof som dessa, må framdeles af Staten erhålla understöd, då framställning i vederbörlig ordning derom göres.

Herr Medin: Jag vill blott erinra, att ifrågavarande 20,000 R:dr utgått, ehuru åtskillige landtvärnsmän dött, och att följaktligen detta anslag äfven bör kunna anses räcka till för dem, som jag i mitt förra yttrande omnämnde.

Herr Wigardt: Jag anser mig böra ræsta uppmärksamhet derå, att ifrågavarande anslag kan så mycket mindre sägas vara för stort, som flere landtvärnsmän i min hemort sökt att få del i anslaget, men icke erhållit något på grund af anslagets otillräcklighet.

Öfverläggningen var avslutad; och Utskottets ifrågavarande hemställa bifölls.

Punkten 13.

Utskottets yttrande godkändes.

Punkten 14.

Herr Björck: Jag anhåller, att tabellen litt. B varder, med anledning af Kammarens vid behandling af femte hufvudtiteln fattade beslut, angående det under *a* i denna punkt omnämnda ärende, i enlighet med sådant beslut rättadt.

Vidare anfördes icke. Utskottets yttrande godkändes, med den nedsättning i summan från 26,000 till 25,000 R:dr, som påkallades af Kammarens angående punkten 4 i Utskottets Utlåtande N:o 37 fattade beslut.

Punkten 15.

Herr Jöns Pehrsson: Utskottet hade, enligt min tanke, icke bort till så högt belopp bevilja ifrågavarande pension. Herr Silfverskiöld uppbar nemligen i pension 900 R:dr från arméens och 300 R:dr från en vid Strömsholms stuteri bildad pensionskassa, och skulle således, om pension af Staten med 2,600 R:dr beviljas, erhålla en årlig pension af 4,000 R:dr. Jag tror, att man tryggt kan nedsätta det begärda anslaget med 1,000

R:dr, så att mannen får 3,000 R:dr om året. En sådan summa kan vara tillräcklig för hvad slags folk som helst. Man har åberopat en föregående Riksdags beslut, men icke äro vi skyldige att ställa oss sådant till efterrättelse, då det gällt en annan man. Jag yrkar nedsättning af den föreslagna pensionen med 1,000 R:dr.

Vidare anfördes icke; och Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16—19.

Utskottets hemställanden biföllos.

Punkten 20.

Herr Pehr Nilsson från Malmöhus län: Jag motsätter mig på samma skäl, som jag vid en föregående punkt anförde, bifall till den Kongl. Propositionen angående pension åt f. d. Landshöfdingen Oldewigs enka. Man talar här, då fråga är om embetsmäns enkor, till hjerta och känsla; men jag tror, att man deraf icke skall låta omdömet förvillas utan gå till sitt sunda förnuft och tänka på, om det är klokt, att Staten i oändlighet pensionerar till olika föremål. Om man vill på känslan grunda sin mening, vill jag hemställa, huruvida icke alla de, som lefva i fattigdom, borde hafva någon liten pension. Vid föregående riksdagar har man lyckats i förstärkt Stats-Utskott vinna bifall till framställningar om pensioner och derigenom belasta Statsverket med en mängd ganska dryga utgifter. Nu har man då ändtligen sluppit den inrättningen, och jag hemställer, om icke Kammarerna bör nu afslå punkten. Hvar och en får sedermera tillfälle att vid slutlig votering inom båda Kammarne med sin röst biträda pensionen.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Jag ber att få fästa uppmärksamhet derå, att några ömmande omständigheter icke finnas, som tala för bifall till ifrågavarande framställning om pension åt f. d. Landshöfdingen Oldewigs enka. Bouppteckningen efter landshöfdingen utvisar, att tillgångarne i boet blifvit i värde uppskattade till 10,000 R:dr, och man kan vara fullt öfvertygad derom, att tillgångarne blifvit mycket lågt värderade just för den orsaks skull, att pension skulle lemnas enkan.

Jag yrkar afslag.

Herr Svensén: Med afseende å Kammarernas nyss fattade beslut är det väl sannt, att, då Utskottet tillstyrkt ifrågavarande pension, mycket hopp ej finnes för seger åt den mening, som vill afslå Utlåtandet i denna del; men jag anser mig likväl böra påpeka, att man inom Stats-Utskottet trodde, det den gamla slentrianen om beviljandet af pensioner åt enkor, döttrar och söner till höger och venster nu borde på en gång gifva vika för sundare tankar. Nu för tiden finnas ju pensionsanstalter, ränteförsäkrings- och lifförsäkrings-anstalter, der hvarje enskild person kan insätta medel för att i framtiden af en sjelf eller anhöriga användas. Hvarje enskild person får tänka på sådant, och hvarföre skall icke hos embets- och tjänstemannen få påräknas samma omtanke. Jag håller strängt på grundsatsen, att pensionering af embets- och tjänstemäns enkor och familjer icke bör ifrågakomma utom i särskilda undantagsfall, och då jag anser, att något sådant icke nu förefinnes, yrkar jag afslag å punkten.

Herr

Herr Hörnfeldt: Sedan Kammarern fattat ett sådant beslut i fråga om 11:te punkten uti detta Betänkande, som den nyss gjort, är det väl föga troligt att kunna vinna något genom ett afstyrkande af denna punkt, men jag tager mig dock friheten nämna, att det förefinnes en ganska betydlig skilnad emellan Hygrels enka och Oldewigs enka. Den förra har nemligen förut blott 375 R:dr i pension från arméens pensionskassa, under det att Fru Oldewig från civilstatens pensionsinrättning eger uppbära en pension af 533 $\frac{1}{3}$ R:dr, utom den pension, hon kan blifva tillerkänd från allmänna enke- och pupillfonden inom nämnda pensionsinrättning. Då man dessutom besinnar, att Fru Oldewig icke lärer sakna enskild förmögenhet samt att, enligt hvad bilagan till Kongl. Maj:ts Proposition gifver vid handen, det icke torde vara någon jemförelse mellan de förtjenster om fäderneslandet, de respektive enkornas män i listiden ådagalagt, kan jag icke finna någon orättvisa deruti, att pension icke beviljas Fru Oldewig, hvarföre jag yrkar afslag å denna punkt i Betänkandet.

Herr Myrtin: Utan att ingå i någon undersökning om rigtigheten af den principen, att Staten icke bör pensionera embetsmäns enkor och barn, tror jag dock, att äfven de, hvilka eljest äro ifrare för denna princip, likväl kunna bifalla den nu ifrågavarande pensionen, utan att anses skyldige till någon inkonsequens. Af den utredning, Stats-Utskottet lemnat, visar det sig nemligen, att Landshöfdingen Oldewig måste under sin tjenstetid vidkännas ett ganska betydligt afdrag på sin lön till ränta och amortering å ett landshöfdingetjensten i Wermland betungande ackord. Detta afdrag utgjorde före 1848 1,800 R:dr och derefter 1,350 R:dr årligen. Då nu hela lönen uppgick blott till 7,500 R:dr, måste ett dylikt afdrag anses såsom en högst betydlig minskning deri. Jag vill dessutom erinra om en annan omständighet, som är af mera grannliga natur, men bör ganska mycket behjertas. Så ofta Konungen eller någon annan af det Kongl. husets medlemmar reste landvägen till Norge, måste naturligtvis landshöfdingen i Wermland möta vid gränsen till Nerike och sedermera åtfölja den Kongl. personen till Norska gränsen. Dessa resekostnader samt andra ganska betydliga utgifter för de höge resandes emottagande m. m. bidrogo äfven, helst dessa resor förekommo temligen ofta, att förminska löneinkomsterna för Landshöfdingen Oldewig. Då man derjemte tager i betraktande, att Fru Oldewig är född 1808 och att pensionen till henne således enligt naturens ordning icke kan komma att utgå så många år, torde det vara allt skäl att bifalla hvad Stats-Utskottet i denna punkt hemställt, hvilket jag derföre vördsammast yrkar.

Herr C. I. Bengtsson: Då jag anser, att man icke bör bortslösa Statens medel genom att pensionera tjenstemäns enkor och barn, yrkar jag afslag å Stats-Utskottets hemställan i denna punkt, i hopp att tjenstemännen under sin listid hushålla så, att de lemna något af besparade medel för sina efterlemnade anhöriga att lefva af.

Herr Jonas Andersson: Jag atstår och instämmer med de talare som yrkat afslag. Om man icke skall förkasta den princip, Stats-Utskottet i allmänhet gillat rörande denna sak, bör man väl följa den äfven nu.

Herr A. A. Anderson: Jag tror icke, att någon med godt samvete kan påstå, att denna punkt skulle vara af samma beskaffenhet som den 11:te. Der kunde man åberopa synnerligen trängande behof, men här är ett alldeles motsatt förhållande, ty Oldewigs enka befinner sig icke i någon dylik behjertansvärd ställning. Jag yrkar därför afslag å punkten.

Herr Nils Andersson: Jag är förekommen af Herr Myrtin och instämmer med honom. Det har blifvit uppgifvet af den förste talaren, att Fru Oldewig skulle ega någon större förmögenhet, men så är icke förhållandet, utan hon erhöll efter sin man endast en helt obetydlig landtgård utanför Carlstad och har verkligen svårt att berga sig utan något understöd af Staten. Med afseende på Landshöfdingen Oldewigs långvariga och förtjenstfulla embetsmannaverksamhet samt enkans synnerliga behof af understöd, yrkar jag således bifall till denna punkt i Betänkandet.

Häruti instämde Herr *Olof Olsson*.

Herr Medin: Om man skulle vara konsekvent, borde man visserligen pensionera denna enka lika väl som Hygrells enka, ty att rätt bedöma deras olika förmögenhetsvilkor är ganska svårt, men, utan att på något sätt vilja klandra hvad som skett, tror jag dock, enligt de upplysningar, som här blifvit meddelade, att Hygrells enka befann sig i mera trängande behof, och därför yrkar jag afslag å denna punkt.

Herr Rundbäck: Jag ber få fästa Kammarens uppmärksamhet på hvad som rörande denna sak finnes andra draget i den Kongl. Propositionen. Der heter det, att Fru Oldewig saknade andra tillgångar än den icke betydliga qvarlätenskapen efter mannen. Detta visar dock, att enkan har någon enskild förmögenhet. Vidare omtalas i samma Proposition, att hon har rätt till pension från civilstatens allmänna enke- och pupillfond, samt från civilstatens pensionsinrättning uppbär en årlig pension, som visserligen för närvarande icke utgör mera än 400 R:dr, men efter tre år kommer att stiga till 533 $\frac{1}{3}$ R:dr. Beloppet af den pension, hon kan erhålla från allmänna enke- och pupillkassan är icke i Propositionen angifvet, men kanske det kan komma att uppgå till 500 R:dr. Då tror jag, att Fru Oldewig kan hafva tillräckligt att lefva af, utan att behöfva uppbära pension på ett tredje ställe.

Jag yrkar afslag å denna punkt.

Herr L. D. Andersson: Jag är förekommen af Herr Myrtin och instämmer med honom uti yrkandet om bifall till hvad Stats-Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr O. B. Olsson: Jag inskränker mig till att instämma med de talare, som yrkat afslag å den föredragna punkten.

Herr Magnell: Man har sagt, att den pension, Fru Oldewig redan eger, skulle i förening med hennes enskilda tillgångar, göra henne oberoende af någon pension af Statsverket; men då Fru Oldewig utan en sådan

pension icke kan berga sig på annat sätt, än genom att tillgripa sjelfva det lilla kapital hon eger, blir följden naturligtvis den, att kapitalet snart förtäres och hon på ålderdomen står alldeles utan medel till sin bergning. Betänker man detta och tillika, att hon är enka efter en embetsman, som utöfvat en långvarig och förtjenstfull verksamhet samt derunder åttjutit mindre löneförmåner, men fått vidkännas större utgifter, än de fleste hans gelikar, torde sådant tillräckligt tala för den nu ifrågavarande pensionens beviljande, hvarföre jag instämmer med dem, hvilka yrkat bifall till den föredragna punkten.

Herr Jan Andersson: Kongl. Maj:ts Proposition upplyser visserligen, att ifrågavarande enka eger pension och dessutom har enskilda tillgångar, men sedan man nu äfven fått veta, att hon har en landtegendom, kan jag på inga vilkor biträda Utskottets förslag, utan yrkar afslag derå.

Herr Carl Ivarsson: Det kan synas fätängt att yrka afslag å denna punkt, sedan Kammaren förut förkastat sjelfva den grundprincip, Utskottet uppställt, men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att, om man beviljar denna enka pension, måste man förfara på samma sätt med den enka, hvarom nästa punkt handlar. Enhvar, som känner förhållandena något närmare, vet, att Majoren Gyllenhammars enka befinner sig i större behof af understöd än Fru Oldewig, och äfven om man vill taga hänsyn till männernes verksamhet och det gagn, de gjort fäderneslandet, torde Fru Gyllenhammar vara fullt ut lika mycket om icke mera berättigad till pension af Statsverket. Dertill kommer, att för Fru Gyllenhammar äskas blott 300 R:dr, under det att för Fru Oldewig begäres dubbelt så mycket. För min del vill jag icke bevilja någondera af dem pension och yrkar derföre afslag å denna punkt, men jag har dock velat fästa uppmärksamheten vid, att, om man beviljar den ena enkan pension, billighet och rättvisa fordra, att man förunnar samma förmån åt den andra.

Herr Anders Jonsson: Vid betraktande af att Landshödingen Oldewig i 53 år varit anställd i Statens tjenst, och att hans enka endast eger ganska obetydliga tillgångar, för hennes bergning alldeles otillräckliga, yrkar jag bifall till hvad Stats-Utskottet uti denna punkt föreslagit.

Herr Åke Andersson: Vid början af diskussionen var jag verklig villrådig, huruvida pension borde Fru Oldewig beviljas eller icke, men då jag nu hört, att hon, utom pension från ett par håll, eger en landtegendom, är jag alldeles bestämd att afslå den nu för henne begärda pensionen och yrkar derföre afslag å denna punkt.

Herr Peter Andersson. Jag vill blott nämna, att jag, i konsekvens med mitt yttrade rörande 11:te punkten, då det var fråga om pension åt Hygrells enka, icke heller kan bevilja den nu begärda pensionen, utan yrkar afslag å denna punkt.

Öfverläggningen förklarades vara afslutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan blifvit med ja och nej be-

svarad samt votering begärts, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 20:de punkten af dess Utlåtande N:o 41,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är den af Utskottet i nämnde punkt föreslagna pension af Kammaren afslagen.

Omröstningen, i vanlig ordning anställd, utföll med 45 ja emot 104 nej; i följd hvaraf Kammaren afslagit förevarande hemställan.

Punkten 21.

Härvid yttrade

Herr Stendahl: Innan denna punkt afgöres, ber jag att få upplysa Kammaren om åtskilliga förhållanden, som — jag hoppas det — skola på det blifvande beslutet ega något inflytande. F. d. Kommendanten, Majoren Gyllenhammar, för hvars enka ifrågavarande pension blifvit äskad, deltog i 1813-1814 års Tyska fälttåg. Han tjenstgjorde dervid under Cardells befäl och erhöll på sjelfva slagfältet för sitt välförhållande medaljen för tapperhet i fält. Sedermera tog han transport till Gotlands nationalbeväring och avancerade der till kapten. Med sin lilla lön kunde han under denna tid med knapp nöd draga fram en talrik familj, och äfven sedan han blifvit kommendant på Warbergs fästning, inträdde härutinnan ringa förbättring. Aldraminst kunde han lägga af något åt de sina. Efter mer än 50-årig utmärkt tjenstgöring afled han, efterlemnande hustru och fem oförsörjda döttrar. Jag hoppas att Kammaren måtte behjerta dessa stackars menniskors läge, och anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Friherre Alströmer: Här förekommer ett verkligen ömmande förhållande. Denna enka har ingen pension, hon saknar alla enskilda tillgångar. Och ehuru jag redan förut förklarar mig icke kunna instämma i den af Utskottet proklamerade sats, att pensionering af embets- och tjenstemäns enkor och familjer i allmänhet icke må ega rum, måste jag ytterligare protestera emot densamma, helst i den utsträckning och med den brådstörtade tillämpning, som den hotar att vinna. Då det hittills varit vanligt, att fattiga embetsmannas enkor erhållit pensioner, har detta måhända födt en viss sorglöshet; och det vore hårdt att nu i samma ögonblick man proklamerar en ny grundsats tillämpa den i all sin stränghet. Åtminstone borde man låta dermed anstå någon tid, och ej tillämpa grundsatsen på andra enkor än dem, hvilkas män affidit, sedan den samma blifvit af Representationen proklamerad.

Hvad särskildt detta fall beträffar, så bör det märkas, att affidne Kommendanten Gyllenhammar, såsom den föregående talaren antydt, ganska mycket utmärkte sig i sitt fäderneslands tjenst. Under kriget i Tyskland befordrades han från underofficer till officer, och han ansågs af Cardell såsom en särdeles hoppgivande militär. Efter freden gifte sig Gyllen-

hammar. På den tiden kunde chefsväldet göra sig gällande på ett vida egenmäktigare sätt än nu; giftermålet var ej i chefens tycke och Gyllenhammar måste lemna regementet samt söka sig till Götlands nationalbeväring. Efter sin befordran till kommandant i Warberg gjorde han sig fördelaktigt känd såsom organisatör af straff-fängelset derstädes. Hans enka och barn sitta nu i ytterst knappa omständigheter; och för min del kan jag ej anse Representationen värdigt att låta en femtioårig hedrande vandel och oförtruten verksamhet i fäderneslandets tjänst icke få gälla åtminstone så mycket, att den betryggar de efterlevande fyllandet af deras mest oundgängliga behof. Jag yrkar därför afslag å Utskottets Utlåtande denna punkt samt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Wallén: Jag instämmer med den föregående talaren och hoppas, att Kammaren må behjerta de ömmande omständigheter, som här förefinnas.

Jag yrkar afslag till Utskottets Utlåtande och bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Olof Nilsson: Jag tror att den enskilde, han må vara embetsman eller bonde, bör spara, och att, om han det gör, han nog skall lemna någon förmögenhet efter sig, då han dör.

För öfrigt kan jag ej förstå, att här just finnas några ömmande omständigheter, och jag yrkar därför bifall till Utskottets afstyrkande af pension åt enkan Gyllenhammar.

Herr A. von Proschwitz: Man måste respektera Herr Olof Nilsson för hans mening, att den som spar alltid lemna något efter sig. Men jag vill fästa hans uppmärksamhet derpå, att icke alla som spara lemna ett fläckfritt och äradt namn efter sig. Det har Majoren Gyllenhammar gjort, det var allt hvad han kunde spara ihop på en 50-årig tjänstgöring.

Och dessutom lemnade han efter sig hustru och barn i armod. Det gläder mig att — i motsats till Herr Olof Nilsson — kunna finna deras öde ömmande; och jag hoppas, att Kammaren gör så med samt beviljar den begärda pensionen. En gammal krigare — när såg man honom lägga ihop någonting. Och hade han kanske icke rätt att tänka, att, om han vågat sitt lif för landet, så kan landet väl våga några riksdaler för hans familj?

Jag yrkar bifall till den Kongl. Propositionen.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan besvarades med ja och nej, och då derjemte votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition så lydande:

Den som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 21:sta punkten af dess Utlåtande N:o 41,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit den af Kongl. Maj:t för Majoren G. W. Gyllenhammars enka föreslagna pension.

Omröstningen verkställdes i grundlagsenlig ordning; och befunnos efter voteringseddarnes öppnande 80 ledamöter hafva röstat ja och 60 nej; hvadan Utskottets hemställan af Kammarerna bifallits.

Punkten 22 mom. a) och b) och punkten 23.

Utskottets hemställanden biföllos.

Punkten 24.

Herr Uhr: Då jag på förhand är öfvertygad, att Kammarerna kommer att bifalla Utskottets afstyrkande af min motion, så vill jag dervid ej göra något vidare väsen af mig, ty "sorgens beklagande ökar saknaden".

Vidare anfördes ej; och Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 25—32.

Utskottets hemställanden biföllos.

Punkten 33.

Herr O. B. Olsson: Jag gillar den åsigt Utskottet uttalat, att Vetenskapsakademiens och Riksmuseii tjenstemän äro lika berättigade till pension som andra tjenstemän; men just derföre kan jag ej gilla, att pensionen sättes lika med hela lönen, ty det vanliga är att pensionerna utgå med två tredjedelar eller högst tre fjerdedelar af lönens belopp. Jag yrkar derföre, att den föreslagna pensionen nedsättes till 3,000 R:dr, motsvarande tre fjerdedelar af hans förut innehafda lön på stat.

Herr Jonas Jonasson från Kronobergs län: Då såsom skäl för Sundevall att erhålla pension uti den Kongl. Propositionen blifvit åberopadt, det Rikets Ständer vid sistlidne riksdag beviljat Professor Boheman i pension ett mot lönen svarande belopp af 4,000 R:dr, får jag dock upplysa derom, att Boheman, som då var 69 år gammal och 52 år varit i Statens tjenst och såsom gåfva till Riksmuseum öfverlemnadt värderika entomologiska samlingar, honom dock i Bonde-Ståndet ej beviljades mera än blott 3,000 R:dr, men erhöill 4,000 R:dr genom de andra Ständens beslut.

Men enär jag anser, att Statens moraliska skyldighet i afseende å dess i öfrigt icke pensionsberättigade, utmärkte eller annars om det allmänna väl förtjente män, icke skäligen kan sträcka sig längre än till sådana bidrag, som motsvara verkliga behof, desse lämpade efter vilkor och omständigheter, så och då jag i öfverensstämmelse härmed anser, att inga pensioner alls bort ifrågakomma, der dessa ej äro af behofvet påkallade, så yrkar jag afslag på 1,000 R:dr och att således pension för Sundevall måtte nedsättas till 3,000 R:dr, hvarpå jag anhåller om Proposition.

Herr Jöns Pehrsson: Jag skulle visserligen ej behöft begära ordet, då jag i allt instämmer med den föregående talaren; men jag har velat fästa uppmärksamheten derå, att då vid en föregående punkt pen-

sion blifvit beviljad åt en annan tjänsteman, den bestämdes till två tredjedelar af lönebeloppet. Der gälde det en person med det klingande namnet Silfverskiöld; här blott en Sundevall. Det kan ej nekas innebära en orättvisa, om en tjänsteman erhåller hela sin lön i pension och en annan endast två tredjedelar. Åtminstone anser jag mig icke kunna deltaga i ett sådant beslut; utan yrkar jag nedsättning i pensionen till 3,000 R.dr.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Ehuruväl den pension, som ci-vila tjänstemän från allmänna indragningsstaten åtnjuta, i allmänhet icke utgör mera än fyra femtedelar af lörens belopp, då denna uppgått till eller öfverskjutit 3,000 R.dr, torde det likväl böra erkännas, att undantagsfall kunna gifvas, då denna proportion må öfverskridas. Den förevarande pensionsfrågan utgör, i min tanke, ett af dessa undantagsfall, då förhöjning motiveras icke blott af de utmärkta och gagnande egenskaper i öfrigt, som Professoren Sundevall under sin långa vetenskapliga bana utvecklade, utan framförallt genom en författareverksamhet, större och mera omfattande än de fleste andra vetenskapsmäns. Af denna orsak, och då likartade förtjenster tillförene blifvit genom förhöjning af pension särskildt lönade, får jag tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Hörnfeldt: Icke utan fruktan att dermed träda grannlagheten för nära får jag upplysa Kammaren om ett förhållande, som kommit till Utskottets vetskap och i sin mån bidragit till dess förord af den Kongl. Propositionen. Professoren Sundevall har nemligen vid sitt afskedstagande riktat Vetenskaps-akademien med en högst dyrbar gåfva, i det han till nämnda akademi öfverlätit hela sitt bibliotek, utgörande 4,000 band och värdt omkring 20,000 R.dr. Professoren Sundevall har af lätt insedda skäl önskat, att denna omständighet icke skulle på förevarande beslut inverka och derföre sökt hålla densamma hemlig; och, som sagdt, det skall kanske anses, att jag öfverskridit min befogenhet, då jag omtalat förhållandet; men jag har å andra sidan ej velat låta denna af den ifrågavarande vetenskapsmannens utmärkta förtjenster i öfrigt så väl motiverade pension sakna stödet äfven af antydda frikostiga donation.

Jag yrkar derföre bifall till Betänkandet.

Herrar *Hierta* och *Svensén* med flere ledamöter instämde med Herr Hörnfeldt.

Herr Lönnberg: Ingen med förhållandena något bekant lärar kunna jäfva, att Professoren Sundevall under sin långa vetenskapliga bana visat sig såsom en man, den der i sällspord grad förenat en utmärkt skicklighet med det varmaste nit för sin vetenskap, att han varit en heder och prydnad för denna vetenskap och för sitt land. Jag vill blott härtill lägga, att han just genom dessa egenskaper ådragit sig den ohelsa, som närmast förorsakat hans afskedstagande; och vid dessa förhållanden hoppas jag, att Kammaren skall så enhälligt som möjligt göra honom den enkla rättvisa, som ligger i ett bifall till Utskottets förevarande Utlåtande.

Herr Gumælius: Jag instämmer med de talare, som yrkat bifall till Betänkandet; och vill blott erinra, att Professoren Sundevalls utmärkta

förtjenster äfven vunnit det största erkännande utomlands, att hans arbete "Sveriges fiskar" anses vara ett klassiskt verk, liksom äfven det ännu ofullbordade vackra arbetet "Sveriges foglar", äfvensom att hans läroböcker åtnjuta välförtjent anseende. När härtill kommer den omständighet, — som jag icke tilltrött mig omnämna, derest den ej blifvit förut berörd, — att han med en högst värderik gåfva riktat det institut, som han tillhört, kan jag ej annat än på det varmaste förorda bifall till Betänkandet.

Herr O. B. Olsson: Jag har blott velat tillkännagiva, att, efter de upplysningar, som Herr Hörnfeldt meddelat, jag afstår från mitt yrkande om nedsättning i det föreslagna pensionsbeloppet.

Öfverläggningen var afslutad; och ifrågavarande hemställan bifölls.

Punkterna 34—36.

Utskottets hemställanden bifölls.

Slutligen godkände Kammaren de vid Utlåtandet fogade tabeller med iakttagande af de ändringar deri, som af Kammarens ofvan fattade beslut förorsakats.

Sammanträdet afslöts kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Thorsdagen den 4 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

De den 26, 27 och 28 Mars förda protokoll justerades.

§ 2.

Efter det att vid sednast hållet sammanträde Stats-Utskottets Utlåtanden angående statsregleringen blifvit genomgångna, företogs nu, enligt derom förut fattadt beslut, Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 9 till behandling, i hvad samma Betänkande anginge de hittills icke pröfvade tullbestämmelserna å artiklarne *kaffe, kaffe brändt, kakao, socker och tobak*.

Föredragningen började med artikeln *kaffe*, hvarom yttrade

Herr Lindström: Hvarifrån skall man taga penningar till de flera och stora utgifter statsregleringen nu fordrar, och huru skall man betäcka